

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. rugsėjo 19 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 3 straipsnio 1 ir 3 dalys – Direktyvos 93/13/EEB priedas – 1 punkto m ir q papunkčiai – Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Notaro dokumentas – Notaro daromas vykdomasis įrašas – Įrodinėjimo pareigos perkėlimas – 5 straipsnio 1 dalis – Aiški ir suprantama formuluotė“

Byloje C-34/18

Dėl *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto sostinės apeliacinis teismas, Vengrija) 2018 m. sausio 9 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. sausio 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Ottília Lovasné Tóth

prieš

ERSTE Bank Hungary Zrt.

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund ir L. S. Rossi,

generalinis advokatas G. Hogan,

posėdžio sekretorė R. Šereš, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2019 m. sausio 23 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- O. Lovasné Tóth, atstovaujamos *ügyvéd* G. Némethi,
- *ERSTE Bank Hungary Zrt.*, atstovaujamo *ügyvédek* T. Kende ir P. Sonnevend,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér,
- Europos Komisijos, atstovaujamos N. Ruiz García ir A. Tokár,

susipažinęs su 2019 m. kovo 21 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

* Proceso kalba: vengrų.

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 ir 5 straipsnių, taip pat dėl šios direktyvos priedo 1 punkto m ir q papunkčių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Otília Lovasné Tóth (toliau – paskolos gavėja) ir *ERSTE Bank Hungary Zrt.* (toliau – bankas) ginčą dėl prašymo pripažinti, kad hipoteka užtikrintos paskolos užsienio valiuta sutarties sąlyga yra nesąžininga.

Teisinė sistema

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 penktoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:
„kadangi, apskritai kalbant, vartotojai nežino kitų valstybių narių teisės normų, kurios reglamentuoja prekių ar paslaugų pardavimo sutartis; kadangi šis žinių trūkumas gali sulaikyti juos nuo prekių ar paslaugų pirkimo kitoje valstybėje narėje tiesioginių sandorių sudarymo“.
- 4 Šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta:
„Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“
- 5 Minėtos direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje daroma nuoroda į jos priedą, kuriame pateiktas „orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas“.
- 6 Tos pačios direktyvos 5 straipsnio pirmas sakinytis suformuluotas taip:
„Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba.“
- 7 Direktyvos 93/13 8 straipsnyje numatyta:
„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias [griežtesnes] Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siek[damas] užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“
- 8 Šios direktyvos priedo 1 punktas išdėstytas taip:
„Sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas:
<...>
m) suteikti pardavėjui ar tiekėjui teisę nustatyti, ar pateiktos prekės ar suteiktos paslaugos atitinka sutartį, arba suteikti jam išskirtinę teisę savaip aiškinti bet kurią sutarties sąlygą;

<...>

- q) panaikinti arba trukdyti vartotojo teisei pareikšti ieškinį arba naudotis bet kuria kita teisinės apsaugos priemone, ypač reikalaujant, kad vartotojas ginčus pavestų spręsti išskirtinai arbitražui, kuriam nėra taikomos teisinės nuostatos, nederamai apriboti jo turimus įrodymus arba skirti [nustatyti] jam įrodinėjimo pareigą, kuri pagal taikytinus teisės aktus turėtų tekti kitai sutarties šaliai.“

Vengrijos teisė

Civilinis kodeksas

- 9 *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959 m. Įstatymas Nr. IV, kuriuo patvirtinamas Civilinis kodeksas; redakcija, taikytina pagrindinėje byloje, toliau – Civilinis kodeksas) 205/A straipsnyje nurodyta:

„1. Sutarčių standartinės sąlygos yra sutarčių sąlygos, kurias viena iš sutarties šalių, nedalyvaujant kitai šaliai ar jų individualiai neaptarus su kitomis sutarties šalimis, yra iš anksto vienašališkai nustačiusi, siekdama sudaryti keletą sutarčių.

<...>

3. Sutarčių sąlygų pripažinimui standartinėmis neturi reikšmės sutarčių sąlygų apimtis ir forma, taip pat jų formuluotė ir tai, ar jos išdėstytos pačioje sutartyje, ar prie jos pridėtame atskirame dokumente.“

- 10 Civilinio kodekso 209 straipsnyje nustatyta:

„1. Sutarčių standartinės verslo sąlygos arba vartojimo sutarčių sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra nesąžiningos, jeigu pagal jas, pažeidžiant geros valios ir sąžiningumo reikalavimus, šių sąlygų nerengusiai šaliai vienašališkai ir nepagrįstai nustatomos nepalankios teisės ir pareigos.

2. Siekiant nustatyti, ar sąlyga yra nesąžininga, reikia išnagrinėti visas sutarties sudarymo momentu buvusias ir jos sudarymui įtakos turėjusias aplinkybes, sutartų paslaugų pobūdį ir nagrinėjamos sąlygos ryšį su kitomis sutarties sąlygomis ar sutartimis.

3. Specialiais teisės aktais gali būti nustatytos sąlygos, kurios laikomos nesąžiningomis su vartotojais sudarytose sutartyse arba kurios turi būti laikomos nesąžiningomis, kol įrodoma priešingai.“

- 11 Pagal Civilinio kodekso 209/A straipsnį numatyta:

„1. Žalą patyrusi sutarties šalis gali ginčyti į sutartį įtrauktas nesąžiningas standartines sutarčių sąlygas.

2. Vartojimo sutartyse numatytos nesąžiningos sąlygos, kurios į sutartį įtrauktos kaip standartinės sutarties sąlygos, arba pardavėjo ar paslaugų tiekėjo vienašališkai iš anksto nustatytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra negaliojančios. Negaliojimu galima remtis tik vartotojo naudai.“

- 12 Civilinio kodekso 242 straipsnyje nustatyta:

„1. Skolos pripažinimas nepakeičia skolos teisinio dokumento; vis dėlto tas, kuris skolą pripažįsta, turi įrodyti, kad jo skolos nebėra, kad dėl jos vykdymo negali būti kreipiamasi į teismą ar kad sutartis yra negaliojanti.

2. Skola pripažįstama pateikiant rašytinį pareiškimą kitai šaliai.“

13 Civilinio kodekso 523 straipsnyje nurodyta:

„1. Paskolos sutartimi kredito įstaiga ar kitas kreditorius perduoda paskolos gavėjo nuosavybėn sutartą pinigų sumą, o paskolos gavėjas įsipareigoja sutartyje nustatytais sąlygomis šią sumą grąžinti.

2. Jei paskolos davėjas yra kredito įstaiga, paskolos gavėjas privalo mokėti palūkanas, jei nenustatyta kitaip (banko paskola).“

14 Kaip matyti iš Civilinio kodekso 688 straipsnio, juo į Vengrijos teisę perkelta, be kita ko, Direktyva 93/13.

Vyriausybės nutarimas

15 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999 (II. 5.) Kormányrendelet* (Vyriausybės nutarimas Nr. 18/1999 (II. 5.) dėl nesąžiningomis laikytinų su vartotojais sudarytų sutarčių sąlygų, toliau – Vyriausybės nutarimas) 1 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nesąžiningomis laikomos sutarčių sąlygos, kurios:

„<...>

b) vien vartotojo kontrahentui suteikia teisę nustatyti, ar sutartis vykdoma laikantis jos sąlygų;

<...>

i) nesuteikia vartotojui galimybės arba apriboja jo galimybę pasinaudoti įstatyme ar tarp šalių sudarytoje sutartyje numatytais pažeistų teisių gynimo priemonėmis, nebent vietoj šių priemonių būtų numatyta kita įstatyme įtvirtinta ginčų sprendimo procedūra;

j) perkelia įrodinėjimo pareigą vartotojui jo nenaudai.“

16 To nutarimo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta:

„Šiuo nutarimu ir atitinkamomis Civilinio kodekso nuostatomis į nacionalinę teisę perkeltos [Direktyvos 93/13] nuostatos“.

Civilinio proceso kodeksas

17 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény* (1952 m. Įstatymas Nr. III, kuriuo patvirtinamas Civilinio proceso kodeksas) (toliau – Civilinio proceso kodeksas) 164 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Aplinkybes, kurios svarbios siekiant išspręsti ginčą, paprastai turi įrodyti šalis, kuri suinteresuota, kad teismas jas pripažintų nustatytais.“

1994 m. Vengrijos įstatymas Nr. LIII

- 18 Pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties pasirašymo dieną galiojusios redakcijos *Bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII törvény* (1994 m. Vengrijos įstatymas Nr. LIII dėl teismų sprendimų vykdymo užtikrinimo) 10 straipsnyje buvo numatyta:

„Teismo sprendimas vykdomas gavus vykdomąjį raštą. Vykdomaisiais raštais laikomi:

<...>

b) dokumentai, kuriuose yra teismo padarytas vykdomasis įrašas.“

- 19 Nuo 2010 m. birželio 1 d. ši nuostata suformuluota taip:

„Teismo sprendimas vykdomas gavus vykdomąjį raštą. Vykdomaisiais raštais laikomi:

<...>

b) dokumentai, kuriuose yra teismo ar notaro padarytas vykdomasis įrašas.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 20 2008 m. spalio 27 d. paskolos gavėja su banku sudarė būsto paskolos Šveicarijos frankais (CHF) sutartį (toliau – paskolos sutartis). Pagal šią sutartį bankas įsipareigojo paskolos gavėjai suteikti 132 848 CHF (apie 118 140 EUR) dydžio paskolą kreditui finansuoti. Tą pačią dieną paskolos gavėjai notaras parengė autentišką dokumentą, pavadintą „vienašalis pareiškimas dėl skolos pripažinimo“, kuriame buvo išdėstytos paskolos sutarties sąlygos.

- 21 Paskolos sutarties I.4 punktas, kurio turinys taip pat pateiktas tame notariniam akte, suformuluotas taip:

„Siekdamos išspręsti visus galimus ginčus dėl paskolos įvertinimo ataskaitos ar tam, kad būtų patenkintas banko reikalavimas, nustatytas paskolos ar bet kokios kitos skolos dydis konkrečiu momentu pagal šį dokumentą, taip pat nustatyta faktinė paskolos išmokėjimo data ir data, kai skola tampa mokėtina, ir visi duomenys, kurių reikia siekiant tiesioginio priverstinio vykdymo per teismą, šalys įsipareigojo nenuginčijamu ir patikimu įrodymu pripažinti įrodomąją galią turintį notaro patvirtintą aktą, parengtą atsižvelgiant į skolininko turimas sąskaitas banke, taip pat šio banko registrus ir apskaitos dokumentus.

Todėl, jeigu nesumokama pagrindinė įmoka, palūkanos ir mokesčiai arba sumokėta suma neatitinka to, kas sutarta sutartyje, šis dokumentas ir oficialus įrodomąją galią turintis dokumentas, parengtas atsižvelgiant į skolininko sąskaitas banke ir į banko registrus ir apskaitos dokumentus, bus konkrečiu momentu nesumokėto kredito, palūkanų ir mokesčių įrodymas, pagrindžiantis išieškojimą, esant pirmiau nurodytoms aplinkybėms. Pasirašydamos šią sutartį šalys įsipareigoja pripažinti minėtą įrodomąją galią turintį dokumentą.

Jeigu banko iniciatyva būtų pradėta priverstinio vykdymo procedūra, šalys arba skolininkas turi kreiptis į notarą, kuris patvirtino šį dokumentą, ar kitą kompetentingą notarą, kad šis notariniam akte konstatuotų, atsižvelgdamas į skolininkų sąskaitas banke, banko registrus ir apskaitos dokumentus ir juos išanalizavęs, kredito sumą, jo palūkanas ir mokesčius už jį ar bet koki kitą įsipareigojimą, susijusį su pirmiau nurodyta paskola, taip pat pirmiau nurodytas aplinkybes ir informaciją, ir jie įsipareigoja leisti, kad šiai informacijai nebūtų taikoma banko paslaptis.“

- 22 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad paskolos gavėjai pažeidus sutartinius įsipareigojimus, pavyzdžiui, nevykdžius mokėjimo prievolės, pagal paskolos sutartį bankui suteikiama teisė nedelsiant ją nutraukti. Nutraukus sutartį, visi įsipareigojimai pagal paskolos sutartį tampa vykdytini, tad bankas turi teisę nedelsiant gauti likusią mokėtiną sumą.
- 23 2016 m. sausio 5 d. paskolos gavėja pareiškė ieškinį kompetentingame Vengrijos pirmosios instancijos teisme. Ji nurodė, kad paskolos sutarties I.4 punkte esanti sąlyga ir atitinkama autentiško dokumento, parengto sudarant paskolos sutartį, sąlyga buvo nesąžininga, nes pagal šią sąlygą ji įsipareigojo sutikti su tuo, kad bankas gali vienašališkai nuspręsti, kad ji nevykdė įsipareigojimų, taip pat dėl jos skolos likučio ir, remdamasis šiuo autentišku dokumentu, kuris turi įrodomąją galią, nes jame padarytas vykdomasis įrašas, tiesiogiai pradėti vykdymo procesą. Paskolos gavėja mano, kad ši sąlyga perkelia įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai, nes nesutarimo atveju būtent jis turi kreiptis į teismą ginčydamas priverstinį vykdymą.
- 24 Bankas reikalavo atmesti ieškinį. Banko teigimu, pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga neleidžia vienašališkai nustatyti, ar paskolos gavėja įvykdė įsipareigojimus. Ji neperkelia įrodinėjimo pareigos ir neatima iš paskolos gavėjos galimybės pateikti savo reikalavimų. Net jei yra notarinis aktas, patvirtinantis skolos dydį, pagal Vengrijos teisę visada leidžiama pateikti priešingus įrodymus. Be to, net ir taikant supaprastintą priverstinio vykdymo procedūrą, bankas visada privalo įrodyti skolinio reikalavimo sumą. Ši sąlyga neleidžia bankui vienašališkai nustatyti skolos ir primesti savo paties paskolos sutarties nuostatų aiškinimo.
- 25 Kompetentingas Vengrijos pirmosios instancijos teismas atmetė paskolos gavėjos ieškinį motyvuodamas tuo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga nėra nesąžininga, nes joje tik patikslinamos sąlygos, kurių reikia laikytis siekiant įrodyti skolą. Dėl vykdymo šis teismas padarė išvadą, kad, kai nurodyta jo imtis, nėra būdų patikrinti, ar paskolos gavėja nevykdė įsipareigojimų. Vis dėlto ji galėtų deklaruoti antstoliui, kad ji įvykdė įsipareigojimus, ir prireikus inicijuoti procesą dėl priverstinio vykdymo sustabdymo. Šiame procese paskolos gavėja galėtų ginčyti skolinį reikalavimą.
- 26 Paskolos gavėja pateikė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme. Ji pabrėžė faktą, kad dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamos sąlygos gali atsirasti neatitiktis tarp šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, supaprastinant tik banko galimybes pateikti savo reikalavimus ir apsunkinant vartotojo galimybes gintis.
- 27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris primena, kad pagal Civilinio kodekso 242 straipsnį tas, kuris skolą pripažįsta, turi įrodyti, kad jo skolos nebėra, kad dėl jos vykdymo negali būti kreipiamasi į teismą ar kad sutartis yra negaliojanti, mano, kad šis straipsnis netaikomas paskolos sutarties I.4. punkte išdėstyta sąlygai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, minėtas straipsnis, kuriame perkelta įrodinėjimo pareiga dėl pripažintų skolų, taikomas, tik jeigu skolos suma yra aiški ir apibrėžta. Tačiau šioje byloje taip nėra.
- 28 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad paskolos sutarties I.4 punktas turi tokį patį poveikį kaip ir Civilinio kodekso 242 straipsnis, kiek tai susiję su įrodinėjimo pareigos perkėlimu, nes nesutarimo tarp šalių atveju būtent paskolos gavėja privalo įrodyti, kad bankas elgiasi neteisėtai, ir ji turi kreiptis į teismą, kad užginčytų priverstinio vykdymo teisėtumą arba paskolos sutarties galiojimą. Vykstant procesui dėl priverstinio vykdymo apibrėžimo arba sustabdymo, reikalavimai dėl terminų ir dėl įrodymų pateikimo yra griežtesni nei per įprastas civilines procedūras. Todėl įpareigojant, kad skola, net nebūtinai pripažinta skolininko, būtų patvirtinta autentišku dokumentu, turinčiu įrodomąją galią remiantis banko apskaitos dokumentais, ši sąlyga lemtų neatitikimą tarp šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

- 29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl to, ar minėta sąlyga patenka į Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto m ir q papunkčių taikymo sritį, taip pat dėl to, kaip jis turėtų įvertinti, ar tokia sąlyga yra nesąžininga. Šiuo klausimu jis teigia, kad minėtas priedas į Vengrijos teisę buvo perkeltas ir kad Vyriausybės nutarimo 1 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos yra laikomos nesąžiningomis, nesant reikalo atlikti papildomo nagrinėjimo.
- 30 Šis teismas pažymi, kad pagal Direktyvos 93/13 8 straipsnį, siekdamas užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą, valstybės narės gali priimti griežtesnes Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje. Taigi nacionalinės teisės aktų leidėjas gali be papildomo nagrinėjimo pripažinti nesąžiningomis sąlygas, nurodytas Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalyje, siejamoje su šios direktyvos priedo 1 punktu.
- 31 Dėl klausimo, ar tokia sąlyga, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, patenka į Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto m ir q papunkčių taikymo sritį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nors šios nuostatos versijoje vengrų kalba daroma nuoroda į sąlygas, „kurių dalykas arba rezultatas <...>“, minėtos nuostatos versijose kitomis kalbomis, be kita ko, vokiečių, lenkų, čekų ir slovėnų [, taip pat lietuvių], nurodomos sąlygos, „kurių tikslas arba rezultatas <...>“. Remiantis pastarosiomis kalbinėmis versijomis, laikytina, kad atitinkama finansų įstaiga, įtraukdama šią sąlygą į atitinkamą sutartį, siekė perkelti įrodinėjimo pareigą.
- 32 Šiuo atžvilgiu šis teismas kelia klausimą, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad joje daroma nuoroda į sąlygą, kurios tikslas yra perkelti įrodinėjimo pareigą, kad būtų galima taikyti supaprastintą priverstinį vykdymą, jei vartotojas rimtai pažeidžia įsipareigojimus, net jei neatsižvelgiant į minėtą sąlygą ši supaprastinta priverstinio vykdymo procedūra gali būti grindžiama ir nacionaline teise.
- 33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomone, net jei pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga atspindi notarinę vykdymo procedūrą, kuri jau yra numatyta Vengrijos įstatyme, ši sąlyga galėtų būti nesąžininga, nes, suteikus bankui galimybę nustatyti likusią mokėtiną sumą, dėl jos paskolos gavėja negalėtų siūlyti taikiai išspręsti ginčo ir būtų įpareigota inicijuoti brangiai kainuojantį teismo procesą. Galiausiai galimos minėtos sąlygos pasekmės ginčo atveju nėra visiškai suprantamos vidutiniam vartotojui, kai jis sudaro sutartį.
- 34 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad dėl situacijos, analogiškos pagrindinėje byloje nagrinėjamam atvejui, priimtas 2015 m. spalio 1 d. Sprendimas *ERSTE Bank Hungary* (C-32/14, EU:C:2015:637). Vis dėlto Vengrijos teismai šį sprendimą taikė skirtingai, kiek tai susiję su tokiais sąlygomis, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje.
- 35 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad, *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) nuomone, jeigu autentiškame dokumente padaromas vykdomasis įrašas, skolininkas ginčyti skolą, remdamasis Civilinio kodekso 369 straipsniu, gali tik vykstant procesui, per kurį prašoma vykdymą nutraukti arba apriboti. Vis dėlto tokia galimybė išplaukia pagal proceso normas, taikomas notaro parengtam įrodomąją galią turinčiam autentiškam dokumentui ir vykdomajam įrašui. Tad sąlygos, analogiškos nagrinėjamoms pagrindinėje byloje, nedaro įtakos vartotojo teisinei padėčiai ir šiuo atžvilgiu visai neturi jam neigiamo poveikio. Iš tiesų tai, kad įrodinėjimo pareiga tenka vartotojui pagal Civilinio proceso kodekso 164 straipsnio 1 dalį, yra neatsiejama nuo procedūrų, per kurias siekiama nutraukti arba apriboti priverstinį vykdymą, todėl notaro parengtas autentiškas dokumentas neapsunkintų vartotojo įrodinėjimo pareigos.
- 36 Tačiau kiti nei *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) teismai yra nusprendę, kad tokia sąlyga gali perkelti įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai.

- 37 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga gali būti laikoma sąlyga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto m papunktį, kurios tikslas ar rezultatas pardavėjui ar tiekėjui suteikti teisę nustatyti, ar teikiama prekė ar teikiama paslauga atitinka sutarties sąlygas, arba suteikti jam išskirtinę teisę savaip aiškinti bet kurią sutarties sąlygą.
- 38 Šiomis aplinkybėmis *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto apygardos apeliacinis teismas, Vengrija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Direktyvos 93/13] priedo 1 dalies q punktas turi būti aiškinamas taip, kad, kaip privalomoji Sąjungos teisės nuostata, jis apskritai draudžia – ir dėl to joks tolesnis nagrinėjimas nereikalingas – tai, kad paskolos davėjas nustatytų skolininkui, kuris yra vartotojas, sutarties sąlygą, kuri yra standartinė arba dėl kurios atskirai nesiderėta, kurios tikslas arba rezultatas yra perkelti įrodinėjimo pareigą?
2. Jeigu prireiktų įvertinti sutarties sąlygos tikslą arba rezultatą remiantis Direktyvos 93/13 priedo 1 dalies q punktu, ar galima pripažinti, kad vartotojui įgyvendinti savo teises trukdo:
- sutarties sąlyga, pagal kurią skolininkas, kuris yra vartotojas, turi teisėtą pagrindą manyti, jog turi vykdyti visą sutartį su visomis sąlygomis, kaip ir kiek to reikalauja paskolos davėjas, net jei šis skolininkas yra įsitikinęs, kad įsipareigojimai, kuriuos įvykdyti reikalauja paskolos davėjas, visiškai ar iš dalies nėra vykdytini, arba
  - sutarties sąlyga, kurios rezultatas yra toks, kad apribojama vartotojo galimybė arba jam nesuteikiama galimybė pasinaudoti lojaliomis derybomis grindžiamomis ginčų sprendimo priemonėmis, nes pakanka, jog paskolos davėjas nuspręstų remtis šia sąlyga tam, kad ginčą būtų galima laikyti išspręstu?
3. Kadangi siekiant nustatyti, ar [Direktyvos 93/13] priede išvardytos sutarties sąlygos yra nesąžiningos, taip pat reikia atsižvelgti į šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus kriterijus, ar tenkina aiškios ir suprantamos formuluotės reikalavimą, nustatytą tos pačios direktyvos 5 straipsnyje, sutarties sąlyga, kuri turi įtakos vartotojo sprendimams dėl sutarties vykdymo, ginčų su paskolos davėju sprendimo būdo renkantis teismines ar neteismines teisių gynimo priemones ar dėl jo teisių įgyvendinimo, turint mintyje, kad nors gramatiškai ji suformuluota aiškiai, jos pasekmes galima nustatyti tik aiškinant nacionalinės proceso teisės normas, dėl kurių nuoseklios jurisprudencijos nebuvo nei sutarties sudarymo momentu, nei vėliau?
4. Ar [Direktyvos 93/13] priedo 1 dalies m punktas turi būti aiškinamas taip, kad sutarties sąlyga, dėl kurios atskirai nesiderėta, gali būti nesąžininga ir tuo atveju, kai joje pardavėjui ar tiekėjui, sudariusiam sutartį su vartotoju, suteikiama teisė vienašališkai nustatyti, ar vartotojo įvykdyti įsipareigojimai atitinka sutarties sąlygas, ir kai vartotojas pripažįsta, kad ši sąlyga jam privaloma dar prieš vienai ar kitai šaliai pradėdant vykdyti įsipareigojimus?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl klausimų priimtinum

- 39 Bankas teigia, kad pateikti klausimai yra nepriimtini iš esmės dėl to, kad yra hipotetiniai. Dėl pirmųjų dviejų klausimų bankas tvirtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi klaidinga prielaida, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga perkelia įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai. Be to, ši sąlyga negali apriboti vartotojo teisės pareikšti ieškinį arba naudotis kitomis teisių gynimo priemonėmis. Todėl Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunktis netaikytinas pagrindinėje

byloje. Dėl trečiojo klausimo bankas teigia, kad jurisprudencija, susijusi su sąlygomis, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, paskolos sutarties sudarymo momentu buvo nuosekli, nes *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) ne kartą yra nusprendęs, kad tokios sąlygos nekeičia nei vartotojo teisių, nei pareigų, palyginti su taikytinomis nacionalinės teisės normomis. Galiausiai dėl ketvirtojo klausimo bankas tvirtina, kad Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto m papunktis netaikomas pagrindinėje byloje nagrinėjamai sąlygai, nes ji nesuteikia pardavėjui ar tiekėjui teisės nustatyti, ar vartotojo vykdomi įsipareigojimai atitinka paskolos sutarties sąlygas.

- 40 Šiuo klausimu visų pirma primintina, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinius pagrindus, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo tik jeigu akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Factoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 41 Kaip savo išvados 37 punkte pažymėjo generalinis advokatas, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą neakivaizdu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo klausimuose keliamos hipotezės neatitinka pagrindinėje byloje nagrinėjamos situacijos.
- 42 Be to, svarbu pažymėti, kad vykstant SESV 267 straipsnyje numatytam procesui, grindžiamam aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo funkcijų atskyrimu, bet koks faktinių aplinkybių ir nacionalinės teisės vertinimas priklauso nacionalinio teismo jurisdikcijai (šiuo klausimu žr. 2019 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Peço a Palavra ir kt.*, C-563/17, EU:C:2019:144, 36 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Todėl šiuo atveju tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti pagrindinėje byloje nagrinėjamos sąlygos reikšmę ir apimtį.
- 43 Tuo remiantis, darytina išvada, kad pateikti klausimai yra priimtini.

Dėl pirmojo klausimo

- 44 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad pagal ją apskritai ir be papildomo nagrinėjimo nelaikytina nesąžininga sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi ir kurios tikslas ar rezultatas yra perkelti įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai.
- 45 Iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalies formuluotės matyti, kad šios direktyvos priede yra pateiktas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas. Žinoma, kaip Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, Direktyvos 93/13 priedas yra esminis elementas, kuriuo remdamasis kompetentingas teismas gali grįžti savo vertinimą dėl sąlygos nesąžiningumo (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 3 d. Nutarties *Sebestyén*, C-342/13, EU:C:2014:1857, 32 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Vis dėlto aišku, kad minėto priedo sąrašė esanti sąlyga nebūtinai turi būti laikoma nesąžininga, ir atvirkščiai – jame nenurodyta sąlyga vis dėlto gali būti pripažinta nesąžininga (šiuo klausimu žr. 2002 m. gegužės 7 d. Sprendimo *Komisija / Švedija*, C-478/99, EU:C:2002:281, 20 punktą).
- 46 Tuo remiantis darytina išvada, kad, esant sutarties sąlygai, būtent nacionalinis teismas pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 ir 3 dalis, siejamas su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, turi patikrinti, ar dėl šios sąlygos, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, vartotojo nenaudai atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų.

- 47 Vis dėlto, vadovaudamosi Direktyvos 93/13 8 straipsniu, valstybės narės, siekdamos užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą, gali priimti arba išlaikyti griežtesnes Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje. Taigi valstybės narės iš esmės gali išplėsti šios direktyvos 3 straipsnio 1 ir 3 dalyse, siejamose su šios direktyvos priedo 1 punktu, numatytą apsaugą ir pripažinti, kad šiame punkte išvardytos standartinės sąlygos apskritai yra nesąžiningos, nesant reikalo atlikti papildomą nagrinėjimą pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje numatytus kriterijus.
- 48 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti – tačiau tai dar turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, – kad pagal Vengrijos teisę Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunktyje nurodytos sąlygos iš tikrųjų laikomos nesąžiningomis, ir to nereikia papildomai nagrinėti. Jei taip yra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar turi nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga patenka į Vyriausybės nutarimo 1 straipsnio 1 dalies j punkto taikymo sritį.
- 49 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad pagal ją apskritai ir be papildomo nagrinėjimo nelaikytina nesąžininga sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi ir kurios tikslas ar rezultatas yra perkelti įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai.

Dėl antrojo klausimo

- 50 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad ji apima sąlygą, kurios tikslas ar rezultatas yra, pirma, leisti vartotojui teisėtai manyti, kad jis privalo vykdyti visus sutartinius įsipareigojimus, net jeigu mano, kad tam tikri įsipareigojimai nėra vykdytini, ir, antra, sudaryti kliūčių vartotojo galimybei pareikšti ieškinį arba pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis, kai pagal sutartį jam likusi mokėti suma yra nustatyta įrodomąją galią turinčiu notaro dokumentu, leidžiančiu paskolos davėjui užbaigti ginčą.
- 51 Iš Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunkčio formuluotės matyti, kad šis punktas apima sąlygas, kurių tikslas arba rezultatas yra panaikinti vartotojo galimybę arba trukdyti jam pareikšti ieškinį arba naudotis kitomis teisių gynimo priemonėmis.
- 52 Dėl sąlygų, kurias gali apimti Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunktis, siejamas su tos pačios direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad nacionalinis teismas turi įvertinti, ar ir prireikus kiek atitinkama sąlyga nukrypstama nuo nesant susitarimo tarp šalių taikytinų nuostatų taip, kad vartotojui, atsižvelgiant į jo turimas procesines priemones, tampa sunkiau kreiptis į teismą ir pasinaudoti teise į gynybą (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 75 punktą).
- 53 Tuo remiantis darytina išvada, kad sąlyga, dėl kurios vartotojo teisinė padėtis netampa mažiau palanki nei ta, kuri numatyta galiojančioje nacionalinėje teisėje, nepatenka į Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunkčio, siejamo su šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, taikymo sritį. Taigi šio priedo 1 punkto q papunktis apima sąlygas, kurios gali būti objektyviai nustatytos. Šiam argumentui neturi įtakos tai, kad tokios sąlygos įtraukimas į sutartį gali sudaryti išpūdį vartotojui, kad teisių gynimo priemonės yra ribotos ir kad dėl šios priežasties jis privalo įvykdyti visus sutartyje numatytus įpareigojimus, jeigu atitinkama sąlyga nepablogina jo teisinės padėties, atsižvelgiant į taikytinus nacionalinės teisės aktus.
- 54 Šiuo atveju, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga atspindi, be kita ko, pagal Vengrijos teisę numatytą kreditoriaus galimybę tuo atveju, jei vartotojas rimtai pažeidžia sutartinius įsipareigojimus, pradėti priverstinį jo likusios mokėtinos sumos išieškojimą remiantis notaro dokumentu, kuriame padarytas vykdomasis įrašas. Šis teismas taip pat nurodo, kad skolininkas gali inicijuoti procesą dėl priverstinio vykdymo nutraukimo ar apribojimo.

- 55 Dėl pačios supaprastintos priverstinio vykdymo procedūros 2015 m. spalio 1 d. Sprendimo *ERSTE Bank Hungary* (C-32/14, EU:C:2015:637) 60 punkte konstatuota, kad vartotojas gali, pirma, pagal Civilinio kodekso 209/A straipsnio 1 dalį pareikšti ieškinį ir ginčyti sutarties galiojimą ir, antra, pagal Civilinio proceso kodekso 369 straipsnį pradėti procedūrą dėl priverstinio vykdymo nutraukimo ar apribojimo. Per pastarąją procedūrą vartotojas, remdamasis Civilinio proceso kodekso 370 straipsniu, gali pareikalauti sustabdyti priverstinį sutarties vykdymą.
- 56 Tokiomis aplinkybėmis atrodo, o tai vis dėlto turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga nekeičia vartotojo teisinės padėties, nes ja nepanaikinama jo galimybė ir jam nesudaroma kliūčių pareikšti ieškinį arba pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunktį.
- 57 Tačiau sąlyga, leidžianti kreditoriui vienašališkai užbaigti bet kurį ginčą, kai likusi mokėtina suma, remiantis apskaitos dokumentais, yra nustatyta notaro dokumente, kuriame notaras gali padaryti vykdomąjį įrašą, gali patekti į Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto q papunkčio taikymo sritį. Iš tiesų, kadangi tokia sąlyga suteikia pardavėjui ar tiekėjui teisę galutinai užbaigti ginčus, kurių gali kilti dėl sutartinių įsipareigojimų, ja vartotojui panaikinama galimybė ar sudaroma kliūčių pareikšti ieškinį ar pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą.
- 58 Vis dėlto, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 54 punkte, atrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga nėra panaikinama galimybė ar sudaroma kliūčių pareikšti ieškinį arba pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis, atsižvelgiant į taikytinoje Vengrijos teisėje numatytas procesines taisykles, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 59 Šiuo klausimu primintina, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad jos nedraudžia nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos notarui, kuris, laikydamasis formalių reikalavimų, parengė autentišką dokumentą dėl pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties, leidžiama tame dokumente daryti vykdomąjį įrašą arba atsisakyti jį panaikinti, nors jokių momentu nebuvo vertinama, ar minėtos sutarties sąlygos sąžiningos, tačiau su sąlyga, kad atitinkamos bylos aplinkybėmis nacionalinėje teisėje numatytos procesinės taisyklės užtikrina veiksmingą vartotojo teisminę apsaugą, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (šiuo klausimu žr. 2015 m. spalio 1 d. Sprendimo *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 64 ir 65 punktus).
- 60 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, turi būti aiškinama taip: pirma, ji neapima sąlygos, kurios tikslas ar rezultatas yra leisti vartotojui teisėtai manyti, kad jis privalo vykdyti visus sutartinius įsipareigojimus, net jeigu mano, kad tam tikri įsipareigojimai nėra vykdytini, jeigu, atsižvelgiant į taikytinus nacionalinės teisės aktus, ši sąlyga nekeičia vartotojo teisinės padėties, ir, antra, ji apima sąlygą, kurios tikslas ar rezultatas sudaryti kliūčių vartotojo galimybei pareikšti ieškinį arba pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis, kai pagal sutartį jam likusi mokėti suma yra nustatyta įrodomąją galią turinčiu notaro dokumentu, leidžiančiu paskolos davėjui vienašališkai ir galutinai užbaigti ginčą.

Dėl trečiojo klausimo

- 61 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šią nuostatą reikalaujama, jog pardavėjas ar tiekėjas pateiktų papildomos informacijos apie sąlygą, kuri suformuluota aiškiai, tačiau kurios teisinės pasekmės gali būti nustatytos tik aiškinant nacionalinės teisės nuostatą, su kuriomis susijusi jurisprudencija nėra nuosekli.

- 62 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimas, primintas, be kita ko, Direktyvos 93/13 5 straipsnyje, įpareigoja ne tik tai, kad atitinkama sąlyga vartotojui būtų suprantama gramatiškai, bet ir tai, kad ji leistų vartotojui remiantis tiksliais ir suprantamais kriterijais įvertinti pagal ją jam kylančias ekonomines pasekmes (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 75 punktą ir 2015 m. liepos 9 d. Sprendimo *Bucura*, C-348/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:447, 55 punktą).
- 63 Pagal šią jurisprudenciją iš esmės reikalaujama, kad vartotojo skolos ir mokėtinos sumos apskaičiavimo mechanizmai būtų skaidrūs ir suprantami ir kad prireikus šiuo tikslu pardavėjas ar tiekėjas pateiktų papildomos informacijos (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriaciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 51 punktą).
- 64 Dėl skaidrumo reikalavimo, kiek tai susiję su pagal sutartį kylančiomis ekonominėmis pasekmėmis vartotojui, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad situacijoje, kai tam tikri su paslaugos teikimu susijusių išlaidų apskaičiavimo metodo aspektai yra nustatyti įstatymų ar kitų teisės aktų privalomuosiuose nuostatose, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, arba jeigu šiose nuostatose numatyta vartotojo teisė nutraukti sutartį, svarbu, kad pardavėjas ar tiekėjas informuotų vartotoją apie šias nuostatas (šiuo klausimu žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, 29 punktą).
- 65 Be to, kitomis aplinkybėmis dėl sąlygos, pagal kurią taikytina pardavėjo įsisteigimo vietos valstybės teisė, Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad šis iš esmės privalo informuoti vartotoją dėl privalomųjų nuostatų, kaip antai 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės („Roma I“) (OL L 177, 2008, p. 6) 6 straipsnio 2 dalies, kurioje numatyta, kad dėl pasirinktos taikytinos teisės vartotojas negali netekti apsaugos, teikiamos nuostatų, nuo kurių negalima nukrypti susitarimu pagal teisę, kuri nepasirinkus taikytinos teisės būtų taikoma (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15, EU:C:2016:612, 69 punktą).
- 66 Vis dėlto remiantis šio sprendimo 64 ir 65 punktuose nurodyta jurisprudencija negalima daryti išvados, kad pardavėjas ar tiekėjas prieš sudarydamas sutartį taip pat privalo informuoti vartotoją apie savo gyvenamosios vietos valstybės bendrąsias proceso teisės nuostatas, kaip antai nuostatas dėl įrodinėjimo pareigos paskirstymo, ir su jomis susijusią jurisprudenciją.
- 67 Pagrindinėje byloje nekyla klausimas dėl sąlygos, susijusios su valstybės narės, kurioje yra pardavėjo ar tiekėjo buveinė, teisės pasirinkimu kaip taikytinos teisės, kai vartotojas gyvena kitoje valstybėje narėje. Dėl tokios situacijos iš Direktyvos 93/13 matyti, kaip tai patvirtina, be kita ko, jos penkta konstatuojamoji dalis, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas remiasi prielaida, jog vartotojas nežino kitų valstybių narių teisės normų, kurios reglamentuoja prekių pardavimo ar paslaugų teikimo sutartis.
- 68 Skirtingai nei bylos, kuriose buvo priimti šio sprendimo 64 ir 65 punktuose nurodyti sprendimai, pagrindinė byla nesusijusi su pardavėjo ar tiekėjo pareiga informuoti vartotoją apie privalomųjų tarptautinės privatinės teisės nuostatų egzistavimą. Ji taip pat nesusijusi su pardavėjo ar tiekėjo pareiga informuoti vartotoją apie privalomąsias nuostatas, pagal kurias vartotojo mokėtina suma gali būti skirtinga ir kurios dėl šios priežasties turi tiesioginį poveikį vartotojui pagal sutartį kylančioms ekonominėms pasekmėms. Tačiau pagrindinėje byloje kilo klausimas dėl vartotojo informavimo apie egzistuojančias bendrąsias proceso nuostatas, susijusias su įrodinėjimo pareigos paskirstymu, ir apie jų aiškinimą jurisprudencijoje sutarties sudarymo momentu.
- 69 Tokiomis aplinkybėmis pareigos pardavėjui ar tiekėjui informuoti vartotoją apie egzistuojančias bendrąsias proceso nuostatas ir su jomis susijusią jurisprudenciją nustatymas viršytų tai, ko pagrįstai galima iš jo tikėtis vykdant skaidrumo reikalavimą.

- 70 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąją klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nereikalaujama, jog pardavėjas ar tiekėjas pateiktą papildomos informacijos apie sąlygą, kuri suformuluota aiškiai, tačiau kurios teisinės pasekmės gali būti nustatytos tik aiškinant nacionalinės teisės nuostatas, su kuriomis susijusi jurisprudencija nėra nuosekli.

Dėl ketvirtąjo klausimo

- 71 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto m papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad ji apima sutarties sąlygą, kurioje pardavėjui ar tiekėjui suteikiama teisė vienašališkai nustatyti, ar vartotojo įsipareigojimai įvykdyti pagal sutarties sąlygas.
- 72 Direktyvos 93/13 priedo 1 dalies m punktas apima sąlygas, kurių tikslas ar rezultatas yra suteikti pardavėjui ar tiekėjui teisę nustatyti, ar pateiktos prekės ar suteiktos paslaugos atitinka sutarties nuostatas, arba suteikti jam išskirtinę teisę aiškinti bet kurią sutarties sąlygą.
- 73 Kadangi iš esmės būtent verslininkas veikia kaip pardavėjas ar paslaugų teikėjas, ši nuostata laikytina kaip apimanti sąlygas, pagal kurias, jei vartotojas pateikia skundą dėl suteiktos paslaugos arba patiektos prekės ar ją ginčija, verslininkas gali vienašališkai nustatyti, ar jo paties teikiama paslauga atitinka sutartį.
- 74 Iš tiesų neginčijama, kad Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto m papunktyje kalbama ne apie pagal sutartį kylančias vartotojo pareigas, o tik apie pardavėjo ar tiekėjo pareigas. Taigi ši nuostata neapima sąlygų, pagal kurias pardavėjas ar tiekėjas turi teisę vienašališkai nustatyti, ar vartotojo įsipareigojimas, t. y. padengti skolą ir sumokėti su ja susijusias išlaidas, buvo vykdomas pagal sutartį.
- 75 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto m papunkčiu, turi būti aiškinama taip, kad ji neapima sutarties sąlygos, kurioje pardavėjui ar tiekėjui suteikiama teisė vienašališkai nustatyti, ar vartotojo įsipareigojimai įvykdyti pagal sutarties sąlygas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 76 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad pagal ją apskritai ir be papildomo nagrinėjimo nelaikytina nesąžininga sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi ir kurios tikslas ar rezultatas yra perkelti įrodinėjimo pareigą vartotojo nenaudai.**
- 2. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalį, siejamą su šios direktyvos priedo 1 punkto q papunkčiu, reikia aiškinti taip: pirma, ji neapima sąlygos, kurios tikslas ar rezultatas leisti vartotojui teisėtai manyti, kad jis privalo vykdyti visus sutartinius įsipareigojimus, net jeigu mano, kad tam tikri įsipareigojimai nėra vykdytini, jeigu, atsižvelgiant į taikytinus nacionalinės teisės aktus, ši sąlyga nekeičia vartotojo teisinės padėties, ir, antra, ji apima sąlygą, kurios tikslas ar rezultatas sudaryti kliūčių vartotojo galimybei pareikšti ieškinį arba pasinaudoti kitomis teisiu**

gynimo priemonėmis, kai pagal sutartį jam likusi mokėti suma nustatyta įrodomąją galią turinčiu notaro dokumentu, leidžiančiu paskolos davėjui vienašališkai ir galutinai užbaigti ginčą.

- 3. Direktyvos 93/13 5 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nereikalaujama, jog pardavėjas ar tiekėjas pateiktų papildomos informacijos apie sąlygą, kuri suformuluota aiškiai, tačiau kurios teisinės pasekmės gali būti nustatytos tik aiškinant nacionalinės teisės nuostatas, su kuriomis susijusi jurisprudencija nėra nuosekli.**
- 4. Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto m papunkčiu, turi būti aiškinama taip, kad ji neapima sutarties sąlygos, kurioje pardavėjui ar tiekėjui suteikiama teisė vienašališkai nustatyti, ar vartotojo įsipareigojimai įvykdyti pagal sutarties sąlygas.**

Parašai.